

KLÚČOVÉ HODNOTY SLOVENSKEJ SOCIÁLNEJ PRÁCE – AŠPIRÁCIA A REALITA

(Výber z výskumných zistení pre
Slovenskú komoru sociálnych pracovníkov a asistentov sociálnej práce)

Andrej MÁTEL

Úvod

Autor príspevku, spolu s ďalšími členmi výskumného tímu, realizovali v rokoch 2015 – 2017 projekt základného výskumu v odbore sociálna práca. Hlavným výskumným cieľom bolo identifikovanie profesijných hodnôt sociálnej práce v Slovenskej republike. V príspevku predstavím teoretické východiská výskumu, použité výskumné metódy a vybrané výskumné zistenia.

1. Kľúčové hodnoty slovenskej sociálnej práce

Z hľadiska odbornej lexiky autor príspevku definoval profesijné hodnoty sociálnej práce (*social work values*) ako „presvedčenia profesijnej komunity o žiaducich cieľov a žiaducom správaní sociálnych pracovníkov (a asistentov sociálnej práce), ktoré k týmto cieľom vedú (Mátel, 2016b). Profesijné hodnoty sú formálne alebo neformálne identifikované a prijaté za dôležité pre profesijnú činnosť. V rámci jednotlivých profesií sa odborníci na etiku zvyčajne snažia rozlišovať tie, ktoré sú pre výkon danej profesie najpodstatnejšie a bez ktorých by v nej chýbalo niečo zásadné. Tieto bývajú označené za kľúčové. Ich výber je pomerne zložitý a závisí od množstva faktorov. Ak nastane v profesijnej komunite zhoda s ich výberom, tieto bývajú ťažiskom profesijného etického kódexu v danej krajine alebo inštitúcii.

Na Slovensku prebiehal proces identifikovanie profesijných hodnôt v rámci prípravy a tvorby etického kódexu v období rokov 2011 – 2015. Prvotný signál pritom vyslali účastníci vedeckej konferencie v Piešťanoch v roku 2010. Na tejto konferencii venovanej aplikovanej etike v sociálnej práci zaznievali viaceré hlasy účastníkov ohľadom potreby zásadnej revízie slovenského etického kódexu z roku 1997, najmä vzhľadom na jeho nesúlad s medzinárodným kódexom *Etika v sociálnej práci – vyhlásené princípy* (IFSW / IASSW, 2004). Z podnetu autora predloženého príspevku a Petra Brnulu, vtedajšieho tajomníka Asociácie vzdelávateľov v sociálnej práci na Slovensku (AVSP), bola v januári 2011 utvorená pracovná skupina, ktorej cieľom bola tvorba nového etického kódexu sociálnej práce. Táto začala pracovať pod záštitou AVSP so súhlasom vtedajšieho predsedu asociácie, Milana Schavela. Teoretické východisko kódexu mal tvoriť medzinárodný etický kódex s prihliadaním na slovenské špecifiká, do istej miery obsiahnuté aj v staršej verzii slovenského etického kódexu v roku 1997. V roku 2012 bola v rámci diskusie pracovnej skupiny akceptovaná základná štruktúra dokumentu a nastala zhoda v identifikovaní troch kľúčových hodnôt, ktorými sú ľudská dôstojnosť, sociálna spravodlivosť a dôležitosť medziludských vzťahov. Hoci v roku 2013 opätovne zazneli hlasy k dokončeniu práce, nakoľko nejestvovali jasné procesné pravidlá činnosti pracovnej skupiny a do istej miery sa stratil étos kooperácie a spôsobilosť efektívne spolupracovať medzi zástupcami verejných a súkromných vysokých škôl, činnosť komisie nebola obnovená. O rok neskôr sa v rámci dôsledkov profesijného zákona o sociálnej práci objavila nová úloha, a sice príprava etického kódexu sociálneho pracovníka a asistenta sociálnej práce. Zodpovednosť zaň prináležala komore, konkrétnejšie bol za prípravu etického kódexu zodpovedný prípravný výbor na zriadenie komory, ktorého členov vymenoval minister práce, sociálnych vecí a rodiny

Slovenskej republiky (Mátel, 2015). Autor príspevku bol členom tohto výboru a hlavným editorom dokumentu. Potvrdené boli viaceré zistenia predošlej komisie v rámci AVSP, vrátane identifikovania všetkých troch kľúčových hodnôt sociálnej práce. Na valnom zhromaždení komory bol 18. 9. 2015 etický kódex predstavený. Valným zhromaždením bol následne Etický kódex sociálneho pracovníka a asistenta sociálnej práce SR jednomyselne prijatý. V texte kódexu sa píše: „...*Etický kódex predstavuje kľúčové etické hodnoty profesie a základné etické princípy v rámci jednotlivých oblastí zodpovednosti...*“ (bod I.4). „*Sociálna práca je dynamicky sa rozvíjajúcou profesiou, založenou na hodnotách, akými sú sociálna spravodlivosť, ľudská dôstojnosť a dôležitosť medziludských vzťahov. Je komplexnou profesiou, ktorá nachádza uplatnenie v rôznych rezortoch a oblastiach spoločnosti*“ (bod 1.1).

2. Metodológia a výskumné metódy

Výskumným nástrojom na meranie profesijných hodnôt bola obsahovo modifikovaná verzia The 40-item version of the Professional Opinion Scale (ďalej POS), ktorú v roku 1988 vytvorila Ann Abbott (2003) zo 121 položkovej verzie. The 40-item version of the POS meria mieru stotožnenia respondenta s hodnotami sociálnej práce na 5-stupňovej Likertovej škále. Skóre pre dôležitosť každej hodnoty je priemernou hodnotou, ktorá sa vypočíta zo všetkých položiek (výrokov) označených ako markery konkrétnej hodnoty. Ku každej hodnote prináleží 10 výrokov. Vyššie skóre naznačuje väčšiu mieru stotožnenia s hodnotami sociálnej práce. Slovenskú modifikovanú verziu dotazníka použila Mališková (2010) vo svojom výskume zameranom na etické rozhodovanie v sociálnej práci. Tu bol súčasťou batérie piatich dotazníkov k dosiahnutiu stanoveného výskumného cieľa, ktorým bolo identifikovanie rozdielov v etických rozhodnutiach a odôvodneniach etických rozhodnutí sociálnych pracovníkov vzhľadom na vybrané faktory. Limitom výskumu Mališkovej bola práve originálna verzia dotazníka POS, ktorý z obsahového hľadiska slúži primárne na identifikovanie preferencie jednej zo štyroch hodnôt – podporovanie sebadeterminácie, rešpektovanie základných ľudských práv, záväzok k individuálnej slobode a zmysel pre sociálnu zodpovednosť. Tieto hodnoty neboli na Slovensku žiadnym výskumom explorované ani potvrdené ako kľúčové. Okrem toho formulácie tvrdení v jednotlivých položkách nie vždy korešpondujú so sociálno-kultúrnym kontextom a jazykovým vyjadrením opisu hodnôt v slovenskom prostredí. Za účelom merania profesijných hodnôt sociálnej práce na Slovensku sme využili dizajn POS, ale nie kompletnú obsahovú podobu skúmaných tvrdení. Nakoľko na Slovensku boli v roku 2015 v národnom etickom kódexe prezentované tri kľúčové hodnoty sociálnej práce, konkrétne dôstojnosť človeka, sociálna spravodlivosť a dôležitosť medziludských vzťahov, výsledný dizajn modifikovanej verzie POS bol 30-položkový.

Finálna verzia dotazníka bola spracovaná do webovej podoby na portáli <http://vyskum.prohuman.sk>. Odkaz na výskum bol na dvoch kľúčových miestach, a to na webe <http://www.prohuman.sk> a na webovom sídle Slovenskej komory sociálnych pracovníkov a asistentov sociálnej práce www.socialnapraca.sk. Na oboch portáloch bolo možné vyplniť dotazník on-line od marca do mája 2017, teda v období troch mesiacoch. Spôsob akým informáciu o dotazníku riadiaci pracovníci odovzdali konkrétnym pracovníkom sme ďalej nevedeli ovplyvniť s výnimkou SKSPaASP, kde bola informácia zakomponovaná do Newslettera pre členov komory č. 2/2017, ktorý bol e-mailom distribuovaný všetkým riadnym a hosťujúcim členom komory.

Základný súbor tvorili členovia profesijnej komunity sociálnej práce v Slovenskej republike. Do tohto základného súboru patria na Slovensku štyri základné subkategórie, a síce:

- *sociálni pracovníci*
- *asistenti sociálnej*
- *vzdelávatelia sociálnej*
- *študenti sociálnej práce.*

Výberový súbor a výskumnú vzorku tvorilo 545 respondentov, členov profesijnej komunity sociálnej práce, toho 317 sociálnych pracovníkov (58,2 %), 94 asistentov sociálnej práce (17,2 %), 95 študentov odboru sociálna práca (17,4 %) a 39 (7,2 %) vzdelávateľov v sociálnej práci. Pomer medzi osobami v priamom výkone sociálnej práce a osobami v akademickom prostredí tohto odboru bol 411 (75,4 %) : 134 (24,6 %). Vzhľadom na členstvo v komore, dotazník vyplnilo 61 členov komory (základný súbor tvorilo 550 členov komory), čo je 11 % výberového súboru.

Miera stotožnenia respondenta s hodnotami sociálnej práce bola vyhodnocovaná prostredníctvom nami modifikovanej verzie POS na 5-stupňovej Likertovej škále. Miera stotožnenia respondenta s hodnotami sociálnej práce závisí od skóre, ktoré respondenti dosiahli vo všetkých položkách. Výsledné skóre mohlo byť v rozsahu od 10 do 50, pričom 50 je absolútne najvyššia miera stotožnenia s meranou hodnotou a 10 absolútne najnižšia miera stotožnenia s meranou hodnotou. Okrem skóre môže byť identifikovaný aj výsledný priemer, v rozsahu od 1,0 do 5,0.

Z nástrojov štatistickej inferencie sme k testovaniu štatistických odchýlok pri analýze profesijných hodnôt použili Chi-square test, Studentov t-test pre dva nezávislé premenné a ANOVA test. Vzhľadom na hladinu významnosti budeme pri výsledkoch rozlišovať štyri kategórie:

Pravdepodobnosť chyby	$p > 0,05$	$p \leq 0,05$	$p \leq 0,01$	$p \leq 0,001$
Slovné vyjadrenie	nesignifikantný	signifikantný	vysoko signifikantný	veľmi vysoko signifikantný

3. Výskumné zistenia (výber)

Na tomto mieste stručne zhrnieme výskumné zistenia, ktoré sú obsiahlejšie publikované v záverečnej monografii (Mátel, Romanová, Senáriková, 2017). Respondenti profesijnej komunity nášho výberového súboru dosiahli priemernú hodnotu v miere stotožnenia s hodnotami sociálnej práce 113,29, čo vzhľadom na celkový počet položiek POS znamená, že priemerné skóre pre kľúčové hodnoty sociálnej práce v SR bolo 3,78. Priemerné skóre jednotlivých hodnôt uvádza tabuľka 1.

Respondenti s položkami vyjadrujúcimi hodnoty sociálnej práce viac súhlasili ako nesúhlasili. Pre jednotlivé hodnoty sociálnej práce, v ktorých respondenti mohli dosiahnuť maximálnu hodnotu 50 bodov, dosiahli nasledujúce hodnoty:

- dôstojnosť človeka – 35,28 bodu,
- sociálna spravodlivosť – 36,39 bodu,
- dôležitosť medziľudských vzťahov – 41,62 bodu.

Tabuľka 1 Priemerné skóre respondentov profesijných hodnôt sociálnej práce

Sociálna spravodlivosť	3,64	Dôležitosť medziľudských vzťahov	4,16
Dôstojnosť človeka	3,53	Kľúčové hodnoty sociálnej práce v SR	3,78

Respondenti nášho súboru sa oveľa viac stotožňovali s položkami vzťahujúcimi sa k dôležitosti medziľudských vzťahov ako k dôstojnosti človeka a sociálnej spravodlivosti.

Súčasťou ďalšieho vyhodnocovania bola identifikácia rozdielov v preferenciách profesijných hodnôt a v miere stotožnenia s nimi u členov profesijnej komunity vzhľadom na vybrané faktory. Konkrétne sme testované tieto faktory: rod, regionálne rozdiely, bydlisko, religiozitu, vzdelanie respondentov, pozíciu v profesijnej komunite, dĺžku praxe, oblasť pôsobenia, prítomnosť etického kódexu na pracovisku a členstvo v profesijnej komore.

V príspevku uvádzame vybrané výsledky, kde boli zistené štatisticky významné rozdiely, konkrétne rodové rozdiely, regionálne rozdiely, bydlisko, vzdelanie, pozícia v profesijnej komunite a zamestnanie. Okrem toho v príspevku uvádzame zistenia vzhľadom na faktor členstva v komore.

(1) Skúmanie rodových rozdielov v profesijných hodnotách

Vo všeobecnosti platilo, že u mužov bol vyšší rozptyl odpovedí o čom svedčia vyššie smerodajné odchýlky než u žien vo všetkých troch hodnotách. Vzhľadom na priemerné hodnoty skóre, muži mali vyššie skóre než ženy pri hodnote sociálna spravodlivosť (o 1,56) a ženy vyššie skóre než ženy pri hodnotách ľudská dôstojnosť (o 0,11) a dôležitosť medziľudských vzťahov (o 0,03). Štatisticky významný rozdiel medzi skupinami bol veľmi signifikantný len pri hodnote sociálna spravodlivosť, nakoľko $p < 0,01$. V ostatných hodnotách štatisticky významné rozdiely neboli zistené. Pri hodnotách ľudská dôstojnosť a dôležitosť medziľudských vzťahov mali vyššie skóre ženy.

Tabuľka 2 Priemerné skóre respondentov podľa rodu (T-test)

Hodnoty	Počet		Priemer	Priemerná odchýlka	Priemerná chyba
	muž	žena			
Sociálna spravodlivosť	muž	85	37,71	4,932	,535
	žena	460	36,15	4,655	,217
	Spolu	545	36,39	4,728	,203
Ľudská dôstojnosť	muž	85	35,18	4,877	,529
	žena	460	35,29	4,564	,213
	Spolu	545	35,28	4,610	,197
Dôležitosť vzťahov	muž	85	41,60	4,373	,474
	žena	460	41,63	4,231	,197
	Spolu	545	41,62	4,250	,182

(2) Skúmanie regionálnych rozdielov v profesijných hodnotách

Vzhľadom na regionálny faktor boli štatisticky veľmi vysoko signifikantné odchýlky identifikované pri hodnote sociálna spravodlivosť, kde $p = 0,001$, vysoko signifikantné pri hodnote ľudská dôstojnosť, kde $p < 0,01$ a signifikantné pri hodnote medziľudských vzťahov, kde bolo $p < 0,05$. Vysoké skóre pri hodnote sociálna spravodlivosť vykazovali respondenti z Bratislavského samosprávneho kraja (38,52, čo je o 2,13 viac ako priemerné skóre). Mierne nad priemerom boli aj respondenti z Trnavského samosprávneho kraja a Žilinského samosprávneho kraja. Na opačnom spektre najnižšie skóre vykazovali respondenti z Prešovského samosprávneho kraja (35,31, čo je o 1,058 nižšie ako priemer), Košického a Banskobystrického samosprávneho kraja. Mierne nižšie skóre ako priemer mali ešte respondenti z Trenčianskeho a Nitrianskeho samosprávneho kraja. Vzhľadom na hodnotu ľudská dôstojnosť najvyššie nadpriemerné skóre mali takisto členovia profesijnej komunity sociálnej práce z Bratislavského samosprávneho kraja (36,60, čo je o 1,32 viac ako priemer). Nasledovali respondenti zo Žilinského samosprávneho kraja. Nad priemerom boli už len respondenti z Trnavského a Trenčianskeho samosprávneho kraja. Najnižšie skóre mali pri hodnote ľudská dôstojnosť členovia profesijnej komunity sociálnej práce z Košického samosprávneho kraja (34,13, čo je o 1,15 menej ako priemer), nasledoval Banskobystrický, Prešovský a Nitriansky samosprávny kraj. Pri hodnote dôležitosť medziľudských vzťahov opäť respondenti z Bratislavského samosprávneho kraja boli najvyššie nad priemerom (43,03, čo je o 1,41 viac ako priemer). Nasledoval Žilinský a Trenčiansky samosprávny kraj. Najnižšie skóre dosiahli pri hodnote medziľudské vzťahy členovia profesijnej komunity sociálnej práce z Banskobystrického samosprávneho kraja (40,91, čo je o 0,71 menej ako priemer). S nižším

skóre ako priemerné boli aj respondenti z Nitrianskeho, Prešovského a Trnavského samosprávneho kraja.

Tabuľka 3 Priemerné skóre respondentov podľa regiónu (T-test, ANOVA)

Hodnoty	N		Priemer	Priemerná odchýlka
Sociálna spravodlivosť	BSK	90	38,52	5,480
	TTSK	52	36,42	3,500
	NSK	92	36,16	5,125
	BBSK	68	35,72	4,750
	TNSK	58	36,26	4,195
	ZSK	51	36,45	3,966
	PSK	64	35,31	4,690
	KSK	68	35,54	4,237
	Spolu	545	36,39	4,728
<i>Medzi skupinami F 3,369; Sig. 0,001</i>				
Ľudská dôstojnosť	BSK	90	36,60	5,061
	TTSK	52	35,85	4,474
	NSK	92	34,92	4,526
	BBSK	68	34,22	4,917
	TNSK	58	35,57	4,562
	ZSK	51	36,10	4,139
	PSK	64	34,75	4,422
	KSK	68	34,13	3,981
	Spolu	545	35,28	4,610
<i>Medzi skupinami F 2,624; Sig. 0,008</i>				
Dôležitosť vzťahov	BSK	90	43,03	3,953
	TTSK	52	41,17	3,400
	NSK	92	41,11	4,391
	BBSK	68	40,91	4,709
	TNSK	58	41,78	3,084
	ZSK	51	42,31	3,942
	PSK	64	41,16	3,806
	KSK	68	41,29	5,567
	Spolu	545	41,62	4,250
<i>Medzi skupinami F 2,078; Sig. 0,036</i>				

Legenda: N - počet, F - výsledok F-testu (test rozptylov), Sig – významnosť

(3) Skúmanie rozdielov v profesijných hodnotách podľa bydliska

Vzhľadom na regionálny faktor boli štatisticky veľmi vysoko významné odchýlky identifikované pri hodnote sociálna spravodlivosť, kde $p < 0,001$ a dôležitosť vzťahov, kde $p = 0,001$ a vysoko významné pri hodnote ľudská dôstojnosť, kde $p < 0,01$. Vo všeobecnosti platilo, že členovia profesijnej komunity sociálnej práce z hlavného mesta Bratislavy mali vyššie skóre ako priemerné. Najvyššie a nadpriemerné skóre mali najmä pri hodnote sociálna spravodlivosť (37,79 – o 1,40 vyššie ako priemer) a pri hodnote ľudská dôstojnosť (37,09 – o 1,81 nad priemerom). Len pri hodnote medziľudské vzťahy mali ešte vyššie skóre respondenti z krajského mesta (42,95) ako z Bratislavy (42,83), oba však boli nad priemerom. Stabilne najnižšie a podpriemerné skóre pri všetkých hodnotách mali respondenti z okresných miest a obcí. Respondenti miest kulminovali mierne pod priemerom (sociálna spravodlivosť a ľudská dôstojnosť) alebo mierne nad priemerom (medziľudské vzťahy).

Tabuľka 4 Priemerné skóre respondentov podľa bydliska (T-test, ANOVA)

Hodnoty	N		Priemer	Priemerná odchýlka
Sociálna spravodlivosť	Obec	212	35,84	4,344
	Okresné mes.	135	35,68	4,329
	Krajské mes.	65	37,68	5,109
	Hlavné mes.	70	38,79	5,771
	Mesto (iné)	63	35,79	4,088
	Spolu	545	36,39	4,728
	<i>Medzi skupinami F 7,794; Sig. 0,000</i>			
Ľudská dôstojnosť	Obec	212	35,00	4,340
	Okresné mes.	135	34,76	4,642
	Krajské mes.	65	35,57	4,921
	Hlavné mes.	70	37,09	5,351
	Mesto (iné)	63	34,98	3,765
	Spolu	545	35,28	4,610
	<i>Medzi skupinami F 3,503; Sig. 0,008</i>			
Dôležitosť vzťahov	Obec	212	41,45	4,763
	Okresné mes.	135	40,80	3,685
	Krajské mes.	65	42,95	4,098
	Hlavné mes.	70	42,83	4,317
	Mesto (iné)	63	41,25	2,935
	Spolu	545	41,62	4,250
	<i>Medzi skupinami F 4,590; Sig. 0,001</i>			

Legenda: N - počet, F - výsledok F-testu (test rozptylov), Sig - významnosť

(4) Skúmanie rozdielov v profesijných hodnotách podľa vzdelania

Vzhľadom na faktor vzdelanie boli štatisticky vysoko významné odchýlky identifikované pri hodnote sociálna spravodlivosť, kde $p = 0,01$ a ľudská dôstojnosť, kde $p < 0,01$. Mieru identifikácie s hodnotou ľudská dôstojnosť ovplyvňuje vzdelanie priamo úmerne, teda čím vyššie vzdelanie, tým bola vyššia miera identifikácie s touto hodnotou. Najvyššia hodnota bola pri respondentoch s 3. stupňom VŠ vzdelania (37,15), najnižšia pri respondentoch so stredoškolským vzdelaním (34,59). Respondenti s 2. stupňom VŠ vzdelania vykazovali vyššie hodnoty ako bol priemer a respondenti s I. stupňom VŠ vzdelania nižšie hodnoty skóre ako priemer. Pri hodnote sociálna spravodlivosť takisto platila priama úmernosť, vyššie vzdelanie indikovalo vyššiu mieru stotožnenia s touto hodnotou, pričom sociálni pracovníci a vzdelávatelia s doktorandským vzdelaním mali nadpriemerné skóre (38,19) a sociálni pracovníci a študenti, ktorí mali len SŠ vzdelanie vykazovali podpriemerné skóre (35,48). Priamu úmernosť narušilo vyššie skóre sociálnych pracovníkov, asistentov sociálnej práce a študentov s bakalárskym vzdelaním (36,52), ktoré bolo vyššie, i keď nie štatisticky významne, než skóre u sociálnych pracovníkov s magisterským vzdelaním. V hodnote medziľudské vzťahy neboli zistené štatisticky významné rozdiely, najnižšie skóre však opätovne vykazovali respondenti s najnižším SŠ vzdelaním (40,76). Najvyššie skóre (41,98) dosiahli respondenti s bakalárskym VŠ vzdelaním v odbore sociálna práca

Tabuľka 5 Priemerné skóre respondentov podľa vzdelania (T-test, ANOVA)

Hodnoty	N		Priemer	Priemerná odchýlka
Sociálna spravodlivosť	VŠ Bc.	113	36,52	4,943
	VŠ Mgr.	285	36,31	4,414
	VŠ PhD.	53	38,19	5,432
	SŠ	94	35,48	4,758
	Spolu	545	36,39	4,728
<i>Medzi skupinami F 3,837; Sig. 0,010</i>				
Ľudská dôstojnosť	VŠ Bc.	113	34,83	4,582
	VŠ Mgr.	285	35,33	4,372
	VŠ PhD.	53	37,15	5,541
	SŠ	94	34,59	4,552
	Spolu	545	35,28	4,610
<i>Medzi skupinami F 4,057; Sig. 0,007</i>				
Dôležitosť vzťahov	VŠ Bc.	113	42,00	4,016
	VŠ Mgr.	285	41,69	3,746
	VŠ PhD.	53	41,98	5,376
	SŠ	94	40,76	5,117
	Spolu	545	41,62	4,250
<i>Medzi skupinami F 1,763; Sig. 0,153</i>				

Legenda: N - počet, F - výsledok F-testu (test rozptylov), Sig - významnosť

(5) Skúmanie rozdielov v profesijných hodnotách podľa pozície v profesijnej komunite

Štatisticky významné rozdiely boli identifikované pri faktore zamestnanie pri všetkých troch hodnotách. V hodnote sociálna spravodlivosť bol rozdiel veľmi vysoko signifikantný, nakoľko $p < 0,001$, rovnako aj pri hodnote medziľudských vzťahov, $p = 0,001$, pri hodnote dôstojnosť človeka bol rozdiel vysoko signifikantný $p < 0,01$. Podobne ako pri rodových rozdieloch však upozorňujeme, že vzorka nebola rovnomerná, preto odporúčame opakované merania pri rovnomernejšej vzorke. Vzhľadom na faktor zamestnanie najvyššiu mieru identifikovania s hodnotou sociálna spravodlivosť dosiahli pracovníci v školstve, zväčša z učiteľov (39,40) a mimovládnom sektore (38,42), najnižšiu mieru pracovníci v samospráve (35,36) a cirkevných organizáciách (35,60). Pri hodnote ľudská dôstojnosť najvyššie skóre dosiahli pracovníci v cirkevných organizáciách (37,40) a mimovládnych organizáciách (36,99), najnižšie pracovníci v samospráve (34,72) a štátnej správe (34,84). Pri hodnote dôležitosť vzťahov najvyššie skóre mali pracovníci v neziskovom sektore (43,14), nasledovali osoby bez praxe (42,18), najnižšie skóre mali pracovníci v samospráve (40,69) a štátnej správe (41,13). Všeobecne možno konštatovať, že sociálni pracovníci mimovládneho sektoru vykazujú vyššie a sociálni pracovníci zamestnaní v samospráve nižšie stotožnenie s kľúčovými hodnotami sociálnej práce na Slovensku.

Tabuľka 6 Priemerné skóre respondentov podľa pozície v profesijnej komunite (T-test, ANOVA)

Hodnoty	N		Priemer	Priemerná odchýlka
Sociálna spravodlivosť	študent	95	36,48	4,742
	asistent SP	94	35,66	4,760
	soc. pracovn.	317	36,30	4,598
	vzdelávateľ	39	38,69	5,131
	Spolu	545	36,39	4,728
<i>Medzi skupinami F 3,944; Sig. 0,008</i>				
Ľudská dôstojnosť	študent	95	35,25	3,989
	asistent SP	94	34,24	4,543
	soc. pracovn.	317	35,44	4,568
	vzdelávateľ	39	36,46	6,039
	Spolu	545	35,28	4,610
<i>Medzi skupinami F 2,588; Sig. 0,052</i>				
Dôležitosť vzťahov	študent	95	41,71	5,550
	asistent SP	94	41,45	3,391
	soc. pracovn.	317	41,54	3,965
	vzdelávateľ	39	42,54	4,734
	Spolu	545	41,62	4,250
<i>Medzi skupinami F 0,709; Sig. 0,547</i>				

Legenda: N - počet, F - výsledok F-testu (test rozptylov), Sig - významnosť

(6) Skúmanie rozdielov v profesijných hodnotách podľa zamestnania

Štatisticky významné rozdiely boli identifikované pri faktore zamestnanie pri všetkých troch hodnotách. V hodnote sociálna spravodlivosť bol rozdiel veľmi vysoko signifikantný, nakoľko $p < 0,001$, rovnako aj pri hodnote medziľudských vzťahov, $p = 0,001$, pri hodnote dôstojnosť človeka bol rozdiel vysoko signifikantný $p < 0,01$. Podobne ako pri rodových rozdieloch však upozorňujeme, že vzorka nebola rovnomerná, preto odporúčame opakované merania pri rovnomernejšej vzorke. Vzhľadom na faktor zamestnanie najvyššiu mieru identifikovania s hodnotou sociálna spravodlivosť dosiahli pracovníci v školstve, zväčša vzdelávatelia (39,40) a mimovládnom sektore (38,42), najnižšiu mieru pracovníci v samospráve (35,36) a cirkevných organizáciách (35,60). Pri hodnote ľudská dôstojnosť najvyššie skóre dosiahli pracovníci v cirkevných organizáciách (37,40) a mimovládnych organizáciách (36,99), najnižšie pracovníci v samospráve (34,72) a štátnej správe (34,84). Pri hodnote dôležitosť vzťahov najvyššie skóre mali pracovníci v neziskovom sektore (43,14), nasledovali osoby bez praxe (42,18), najnižšie skóre mali pracovníci v samospráve (40,69) a štátnej správe (41,13). Všeobecne možno konštatovať, že sociálni pracovníci mimovládneho sektoru vykazujú vyššie a sociálni pracovníci zamestnaní v samospráve nižšie stotožnenie s kľúčovými hodnotami sociálnej práce na Slovensku.

Tabuľka 7 Priemerné skóre respondentov podľa zamestnania (T-test, ANOVA test)

Hodnoty	N		Priemer	Priemerná odchýlka
Sociálna spravodlivosť	Štátna správa	133	35,95	4,275
	Samospráva	148	35,36	4,265
	MVO	76	38,42	5,254
	Cirkevná organiz.	10	35,60	3,806
	Školstvo	10	39,40	3,502
	Bez praxe	168	36,61	4,992
	Spolu	545	36,39	4,728
<i>Medzi skupinami F 5,613; Sig. 0,000</i>				
Ľudská dôstojnosť	Štátna správa	133	34,84	4,564
	Samospráva	148	34,72	4,246
	MVO	76	36,99	5,437
	Cirkevná organiz.	10	37,40	3,239
	Školstvo	10	36,30	4,322
	Bez praxe	168	35,14	4,464
	Spolu	545	35,28	4,610
<i>Medzi skupinami F 3,379; Sig. 0,005</i>				
Dôležitosť vzťahov	Štátna správa	133	41,13	3,611
	Samospráva	148	40,69	3,986
	MVO	76	43,14	4,213
	Cirkevná organiz.	10	41,30	3,498
	Školstvo	10	41,40	5,275
	Bez praxe	168	42,18	4,696
	Spolu	545	41,62	4,250
<i>Medzi skupinami F 4,482; Sig. 0,001</i>				

Legenda: N - počet, F - výsledok F-testu (test rozptylov), Sig - významnosť

(7) Skúmanie rozdielov v profesijných hodnotách podľa členstva v komore

Faktor členstva v Slovenskej komore sociálnych pracovníkov a asistentov sociálnej práce nevykazoval štatisticky významné rozdiely vzhľadom na identifikovanie sa s kľúčovými hodnotami sociálnej práce. Vo všetkých troch hodnotách mali však členovia komory vyššie skóre než nečlenovia komory. Najvyšší rozdiel bol zistený pri hodnote dôstojnosť človeka (o 1,77) bodu. Pri tejto hodnote mali členovia komory vyššie skóre než priemerné o 1,57 bodu. Na druhom mieste bola hodnota dôležitosti medziľudských vzťahov (rozdiel o 0,85 bodu), pričom skóre členov komory bolo vyššie než priemerné o 0,76 bodu. Najnižší rozdiel medzi členmi a nečlenmi komory bol zistený pri hodnote sociálnej spravodlivosti (o 0,74 bodu), pričom skóre členov komory bolo pri tejto hodnote opäť vyššie ako priemerné, a to o 0,66 bodu.

Tabuľka 8 Priemerné skóre respondentov podľa členstva v komore (T-test, Independent Samples Test)

Hodnoty	N		Priemer	Priemerná odchýlka	Priemerná chyba
Sociálna spravodlivosť	člen	61	37,05	4,577	,586
	nečlen	484	36,31	4,745	,216
	Spolu	545	36,39	4,728	,203
<i>F 0,77; Sig. 0,781</i>					
Ľudská dôstojnosť	člen	61	36,85	4,715	,604
	nečlen	484	35,08	4,562	,207
	Spolu	545	35,28	4,610	,213
<i>F 0,023; Sig. 0,879</i>					
Dôležitosť vzťahov	člen	61	42,38	3,929	,503
	nečlen	484	41,53	4,283	,195
	Spolu	545	41,62	4,250	,182
<i>F 0,015; Sig. 0,903</i>					

Legenda: N - počet, F - výsledok F-testu (test rozptylov), Sig - významnosť

Vzhľadom na faktor členstva v komore uvádzame v tabuľke 9 aj mieru stotožnenia sa kľúčovými hodnotami profesie. Signifikantné rozdiely boli zistené pri hodnotách sociálnej spravodlivosti a dôstojnosti človeka. Pri oboch hodnotách bol vyšší počet osôb s vyššou mierou stotožnenia u členov komory. U nečlenov komory tomu bolo opačne. Pri oboch hodnotách to bol 61 % podiel osôb s vyššou mierou stotožnenia oproti 39 % osôb s nižšou mierou stotožnenia s danou hodnotou. Pri hodnote medziľudských vzťahov nebol štatisticky významný rozdiel. Mierne väčší podiel mali členovia komory s vyššou mierou stotožnenia s hodnotou medziľudských vzťahov. Výsledok u nečlenov komory bol úplne rovnomerný.

Tabuľka 9 Miera stotožnenia s hodnotami podľa členstva v komora

Miera stotožnenia s hodnotou		komora		Spolu
		člen	nečlen	
Sociálna spravodlivosť	nižšia miera stotožnenia	24	259	283
	vyššia miera stotožnenia	37	225	262
Spolu		61	484	545
$\chi^2 = 4,356; df 1; p < 0,05$				
Dôstojnosť človeka	nižšia miera stotožnenia	24	268	292
	vyššia miera stotožnenia	37	216	253
Spolu		61	484	545
$\chi^2 = 5,595; df 1; p < 0,05$				
Medziľudské vzťahy	nižšia miera stotožnenia	28	242	270
	vyššia miera stotožnenia	33	242	275
Spolu		61	484	545
$\chi^2 = 0,364; df 1; p > 0,05$				

Legenda: χ^2 - chí kvadrát, df - počet stupňov voľnosti, p - hladina významnosti testu

Záver

Prostredníctvom modifikovanej verzie POS sme zmerali mieru stotožnenia členov profesijnej komunity sociálnej práce s kľúčovými hodnotami profesie prezentovanými v slovenskom národnom etickom kódexe, konkrétne sociálna spravodlivosť, dôstojnosť človeka a dôležitosť medziľudských vzťahov. Respondenti nášho výberového súboru dosiahli priemerné skóre 3,78 (v rozsahu od 1 do 5). Oveľa viac sa stotožňovali s položkami vzťahujúcimi sa k dôležitosti medziľudských vzťahov ako k dôstojnosti človeka a sociálnej spravodlivosti. Z výskumných zistení môžeme konštatovať, že členovia profesijnej komunity sa s kľúčovými hodnotami sociálnej práce, prezentovanými v Etickom kódexe sociálneho pracovníka a asistenta sociálnej práce na Slovensku, stotožňujú. Diferencie boli však v miere stotožnenia. S hodnotou medziľudských vzťahov sa respondenti pri skóre 4,16 vysoko identifikujú. Skóre pri hodnote dôstojnosť človeka (3,53) a sociálna spravodlivosť (3,64) boli síce nad priemerom, ale pomerne blízko k indiferentnému postoj, zvlášť dôstojnosť človeka. Nakoľko ide o dve kľúčové hodnoty (resp. princípy) celosvetovej komunity sociálnej práce – prezentované v medzinárodnom etickom kódexe ako aj medzinárodnej definícii sociálnej práce, – sú zistenia dôležité pre profesijnú etiku sociálnej práce, ako aj pre ďalšie vzdelávanie v tejto oblasti.

Pri meraní všetkých troch kľúčových hodnôt členov profesijnej komunity sociálnej práce na Slovensku významné rozdiely boli zistené vzhľadom na región aj bydlisko. Z regionálneho hľadiska stabilne najvyššie a nadpriemerné skóre pri všetkých troch hodnotách mali členovia profesijnej komunity z Bratislavského samosprávneho kraja. To isté platilo aj pre občanov Bratislavy. Vyššiu mieru stotožnenia s kľúčovými hodnotami sociálnej práce vykázali aj respondenti z krajských miest. Stabilne najnižšie a podpriemerné skóre pri všetkých hodnotách mali respondenti z okresných miest a obcí. Z regionálneho hľadiska najnižšiu mieru stotožnenia s kľúčovými hodnotami sociálnej práce mali pri hodnote sociálna spravodlivosť respondenti z

Prešovského samosprávneho kraja, pri hodnote ľudská dôstojnosť z Košického samosprávneho kraja a pri hodnote medziľudských vzťahov respondenti z Banskobystrického samosprávneho kraja. Pri hodnote sociálna spravodlivosť boli zistené aj významné rozdiely vzhľadom na rod a pozíciu v profesijnej komunite. U mužov bola zistená vyššia miera identifikácie s touto hodnotou ako u žien. Vzdelávatelia mali najvyššiu mieru stotožnenia s hodnotou sociálna spravodlivosť, rovnako ako aj s ostatnými hodnotami. Najnižšiu mieru stotožnenia s hodnotou sociálna spravodlivosť, rovnako aj pri ostatných hodnotách, mali asistenti sociálnej práce. Ďalším významným profesijným faktorom ovplyvňujúcim mieru stotožnenia s hodnotami dôstojnosť človeka a sociálna spravodlivosť je vzdelanie. Najnižšiu mieru stotožnenia so všetkými hodnotami mali vždy respondenti so stredoškolským vzdelaním. Najvyššiu hodnotu dosiahli pri hodnotách dôstojnosť človeka a sociálna spravodlivosť sociálni pracovníci a vzdelávatelia v sociálnej práci s doktorandským VŠ vzdelaním. Mieru identifikácie s hodnotou ľudská dôstojnosť ovplyvňuje vzdelanie priamo úmerne, teda čím vyššie vzdelanie, tým bola vyššia miera identifikácie s touto hodnotou. Rovnaké pravidlo platilo aj pri sociálnej spravodlivosti len s výnimkou, že respondenti s dosiahnutím bakalárskym vzdelaním mali mierne vyššiu mieru stotožnenia než sociálni pracovníci s magisterským vzdelaním. Veľmi významné rozdiely boli identifikované pri faktore zamestnanie pri všetkých troch hodnotách. Všeobecne možno konštatovať, že sociálni pracovníci mimovládneho sektoru vykazujú vyššie a sociálni pracovníci zamestnaní v samospráve nižšie stotožnenie s kľúčovými hodnotami sociálnej práce na Slovensku. Dĺžka praxe, rezort pôsobenia, etický kódex ani členstvo v komore významne neovplyvňovala stotožnenie s hodnotami sociálnej práce. Mierne vyššie skóre pri všetkých troch hodnotách ukazovali pracovníci s praxou v rozpätí 6 – 10 rokov, pracovníci s vlastným etickým kódexom na pracovisku a členovia komory.

Pri faktore členstva v komore platilo, že pri všetkých troch kľúčových hodnotách bolo zistené vyššie skóre členov komory oproti nečlenom komory. V súbore členov komory bol stabilne väčší podiel osôb s vyššou mierou stotožnenia so všetkými kľúčovými hodnotami oproti nečlenom komory. Najvyšší rozdiel bol pri hodnote dôstojnosti človeka, ktorá predstavuje zároveň hodnotu s najnižším skóre oproti zvyšným dvom skúmaným hodnotám. Hoci výberový súbor predstavoval len 11 % členov komory, zistenia hodnotíme pozitívne, pretože poukazujú na vyššiu etickú citlivosť členov komory oproti nečlenom. Z tohto dôvodu môže Slovenská komora sociálnych pracovníkov a asistentov sociálnej práce oprávnené prispievať k zvyšovaniu hodnotového a etického povedomia profesie sociálna práca.

Zoznam použitej literatúry

- ABBOTT, A. A. 2003. A Confirmatory Factor Analysis of the Professional Opinion Scale: A Values Assessment Instrument. *Research on Social Work Practice*, 13 (5), 641-666.
- International Federation of Social Workers, International Association of Schools of Social Work. 2004. *Ethics in Social Work: Statement of Principles*. Geneva: IFSW, 2004. [online 2015-15-8]. Dostupné na internete: <<http://ifsw.org/policies/statement-of-ethical-principles/>>
- MALIŠKOVÁ, Z. 2010. *Etické rozhodovanie sociálnych pracovníkov. Dizertačná práca*. Nitra: UKF.
- MÁTEL, A. 2015. Slovensko má nový etický kódex sociálneho pracovníka a asistenta sociálnej práce. In *Sociální práce / sociálna práca*. Roč. 15, č. 5. ISSN 1213-6204. Dostupné na internete: <<http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=2&clanek=810>>
- MÁTEL, A. 2016a. *Etické kódexy sociálnej práce*. Bratislava: Spoločnosť pre rozvoj sociálnej práce. ISBN 978-80-971445-8-6.
- MÁTEL, A. 2016b. Hodnoty jako základ etického kódexu. Ale ktoré? In *Aktuální trendy sociální práce (Česko – slovenské perspektivy rozvoje)*. Sborník z mezinárodní vědecké

konference. Příbram: Ústav sv. Jana Nepomuka Neumanna, 2016, s. 9-19. ISBN 978-80-906146-8-0.

MÁTEL, A., ROMANOVÁ, M., SENÁRIKOVÁ, Z. 2017. Profesionálne hodnoty sociálnej práce v Slovenskej republike. Nitra: FSVaZ UKF. ISBN 978-80-558-1222-9.

SLOVENSKÁ KOMORA SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV A ASISTENTOV SOCIÁLNEJ PRÁCE. 2015. *Etický kódex sociálneho pracovníka a asistenta sociálnej práce v SR*. Bratislava: SKSPaASP. [online 2015-18-11]. Dostupné na internete: <http://socialnapraca.sk/wp-content/uploads/2015/10/Etick%C3%BD-k%C3%B3dex_final.pdf>.

Kontakt na autora:

prof. PhDr. ThDr. Andrej Mátel, PhD.

E-mail: andrej.matel@gmail.com